

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี ที่ผ่านมา กล่าวคือ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 4 นั้น เป็นการพัฒนาที่ละเลยการพัฒนาชนบท (งานประชุมทางวิชาการประจำปี 2524 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524 : 4) ทำให้การพัฒนาประเทศไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งยังมีสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จอีก 3 ประการ คือ

1. เทคโนโลยีและความรู้อย่างไม่สัมพันธ์กับทรัพยากรของประเทศ กล่าวคือ ประชากรยังไม่มีฝีมือและไร้ทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ อีกทั้งไม่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่เหมาะสม (Appropriate Technology)
2. ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เป็นแผนพัฒนาจากฝ่ายเบื้องบนไปสู่เบื้องล่าง หรือ จากรัฐบาลกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค การพัฒนาที่ผ่านมาจึงไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน
3. ขาดกลไกการบริหารที่เข้มแข็ง ขาดผู้นำที่มีความจริงใจและเจตนาจริงอย่างแท้จริง (Political will) (อุณา นพคุณ 2523 : 53 - 55)

ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2529) จึงแตกต่างไปจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 4 กล่าวคือ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มีนโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่ซึ่งกำหนดหลักสำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ยึดพื้นที่เป็นหลัก โดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน
2. พัฒนารูานะประชาชนให้พออยู่พอกิน และมีบริการพื้นฐานขั้นต่อย่างทั่วถึงในเขตชนบทที่มีความยากจนหนาแน่นก่อน
3. เน้นการปรับปรุงเพื่อให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นตามลำดับ

4. แก้ไขปัญหาที่ประชาชนยากจนเผชิญอยู่จริงให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเน้นเทคนิคที่ประชาชนทำได้เอง และมีการลงทุนต่ำ
5. ให้ประชาชนมีส่วนแก้ไขปัญหาของตัวเองได้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525 - 2529 : 341 - 342)

นโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่นี้ ในหลักการข้อที่ 3 และข้อที่ 5 ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular Participation) (วิททอง หงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ 2527 : 127) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศ เป็นปรัชญาและแนวคิดที่นับว่าสำคัญที่สุด กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีบทบาทในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กำหนดเป้าหมาย วางแผนและดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ในการพัฒนาชุมชน เมื่อประชาชนช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเองได้ และร่วมมือกัน

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาบรรลุเป้าหมายได้จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพเสียก่อนโดยผ่านกระบวนการให้การศึกษา โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการ และให้บริการแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังจะเห็นได้จากนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนตามแผนพัฒนาศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) (กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน 2526 : 9) ข้อที่ 7 ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ให้มีกลไก การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในระดับท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นหลักการข้อหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และจากสภาพความเป็นจริงกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีส่วนส่งเสริมการพัฒนาชนบทและเป็นกระบวนการที่รวมอยู่ในการพัฒนา กล่าวคือ มีแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนา

ในการพัฒนาชนบทของประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนา ทุกจังหวัด รวม 17 จังหวัด ด้วยเหตุที่ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีประชากรมีความเป็นอยู่ในระดับยากจนมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 53.6 ของประชากรทั้งหมด ที่เหลือกระจายอยู่ในภาคเหนือ และภาคใต้ (คณะอนุกรรมการวางแผน การมีงานทำ ค่าจ้างและสวัสดิภาพแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 16) นอกจากรัฐบาลจะมุ่งเน้นพัฒนาหมู่บ้านยากจนเป็นอันดับแรกแล้ว หมู่บ้านอาสาพัฒนา

และป้องกันตนเอง (หมู่บ้าน อพป.) ก็เป็นหมู่บ้านที่รัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาเป็นอันดับแรกเช่นกัน
หมู่บ้าน อพป. เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ซึ่งเป็นโครงการของชาติ
ที่รวมเอาโครงการพัฒนาและบริการในสาขางานต่าง ๆ และป้องกันตนเองของหน่วยงานต่าง ๆ
ในระดับหมู่บ้านเข้าด้วยกัน

แผนการดำเนินงานในโครงการ อพป. ระยะที่ 1 เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ.
2524 ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 มีเป้าหมาย 4,000 หมู่บ้าน ในพื้นที่แรกเริ่ม 38 จังหวัด
ในระยะที่ 2 เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2529 เป้าหมายอีก 4,000 หมู่บ้าน ในพื้นที่
ป้องกัน 52 จังหวัด โดยรัฐบาลได้บรรจุโครงการ อพป. เข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 5 (ปี พ.ศ. 2524 - 2529) (ศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ม.ป.ป. :
1 - 8) ในปัจจุบันมีหมู่บ้าน อพป. รวมทั้งสิ้น 7,714 หมู่บ้านโดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี
หมู่บ้าน อพป. 2,899 หมู่บ้าน และจังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดที่มีจำนวนหมู่บ้าน อพป. มากที่สุด
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกล่าวคือ มี 253 หมู่บ้านจังหวัดสกลนคร และจังหวัดอุบลราชธานีมี
จำนวนหมู่บ้าน อพป. รองลงมาคือ 243 หมู่บ้าน (จากการสัมภาษณ์ ร.ต.อ. สุเทพ ขวัญเงิน
เจ้าหน้าที่ศูนย์ อพป. เมื่อวันที่ 24 ม.ค. 2529 ที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปี พ.ศ. 2528 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในได้จัด
ให้มีการประกวดหมู่บ้านอาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง (อพป.) โดยจัดให้มีการประกวดหมู่บ้าน
อพป. ดีเด่นระดับจังหวัด และหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นระดับภาคตามลำดับ เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา
ประกอบด้วยเกณฑ์ทางด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการรักษาความปลอดภัยของ
หมู่บ้าน และการดำเนินการต่าง ๆ (หลักเกณฑ์การประกวดหมู่บ้าน อพป. ประจำปี 2527 :
เอกสารอัสสำเนา) เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือก หมู่บ้าน อพป. ดีเด่น ระดับจังหวัดและระดับภาค
นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดที่มีจำนวนหมู่บ้าน อพป. มากที่สุด ได้จัด
ทำการประกวดหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2528 ผลปรากฏว่า หมู่บ้าน
หนองแวง หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 10 ตำบลไชยวาน กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ได้รับรางวัล
หมู่บ้าน อพป. ดีเด่นระดับจังหวัด และยังได้รับรางวัลหมู่บ้าน อพป. ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อันดับที่ 3 ในการประกวดหมู่บ้าน อพป. (จากการสัมภาษณ์นายสมคิด ขวานทอง ผู้ใหญ่บ้าน อพป.
หนองแวง หมู่ที่ 10 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2528 ที่หมู่บ้าน อพป. บ้านหนองแวง หมู่ที่ 10
ตำบลไชยวาน กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี)

จากการที่หมู่บ้านหนองแวง หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 10 ได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2528 ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านหนองแวง หมู่ที่ 10 ซึ่งเป็นหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นระดับจังหวัด เปรียบเทียบกับ หมู่บ้านห้วยยาง หมู่ที่ 4 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. ในปี พ.ศ. 2528 กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี โดยจะศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบ-โรงเรียนของทั้ง 2 หมู่บ้าน ซึ่งคาดว่าผลที่ได้จะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นและหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตามบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคม ชวบ้าน และระหว่างต่างเพศ กับต่างอายุของประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระหว่างหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นกับหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.
2. เพื่อศึกษาเหตุผลในการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของทั้ง 2 หมู่บ้าน

สมมุติฐานในการวิจัย

จากการที่หมู่บ้าน อพป. บ้านหนองแวง หมู่ที่ 10 ตำบลไชยวาน กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้าน อพป. ดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2528 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านหนองแวง หมู่ที่ 10 มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนมาก ผู้วิจัยจึงขอตั้งสมมุติฐานของการวิจัย ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ดังต่อไปนี้คือ

สมมุติฐาน ข้อที่ 1 บุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน อพป. ดีเด่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละชั้นตอน มากกว่าบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.

สมมุติฐาน ข้อที่ 2 ชาวบ้านในหมู่บ้าน อพป. ดีเด่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละชั้นตอน มากกว่าชาวบ้านในหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน

อพป.

สมมติฐาน ข้อที่ 3 ชาวบ้านในหมู่บ้าน อพป. คือ เคน มีความถี่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน มากกว่าชาวบ้านในหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.

สำหรับทางด้านเพศในสังคมชนบทไทย ผู้ชายจะเป็นผู้ที่มีโอกาสในด้านต่าง ๆ มากกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวมในหมู่บ้าน ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูกและดูแลเรื่องภายในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของถนัด ม่วงศรี (2526 : 4) ว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนในชนบทนั้นมักจะละเลยประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้เป็นสตรี และผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นบุรุษ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของกรมพัฒนาชุมชน (2519) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการสารภี ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสมาชิกกลุ่มที่เป็นชายเข้ามามีส่วนรวมในโครงการมากกว่าสมาชิกกลุ่มที่เป็นหญิง สอดคล้องกับ ฉาน วุทธิกรรมรักษา (2526) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนรวมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลลุงพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่าความแตกต่างกันในเรื่องเพศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ เพศชาย เข้ามีส่วนร่วมมากกว่า เพศหญิง ผู้วิจัยจึงขอตั้งสมมติฐานข้อที่ 4 ดังนี้ คือ

สมมติฐาน ข้อที่ 4 ผู้ใหญ่ที่เป็นชาย มีความถี่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน มากกว่าผู้ใหญ่ที่เป็นหญิง

สำหรับทางด้านอายุ Havighurst 1972 (Judith Stevens-Long 1979 : 17) ได้แบ่งช่วงอายุของผู้ใหญ่เป็น 2 ช่วงคือ ผู้ใหญ่วัยเริ่มแรกอายุ 18-35 ปี และผู้ใหญ่วัยกลางคนอายุ 35 - 60 ปี ส่วนในด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนได้กำหนดสถิติการเข้าเรียนว่าผู้ใหญ่หมายถึง ผู้ที่มีอายุย่างเข้า 15 ปี ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงได้ปรับช่วงอายุของผู้ใหญ่วัยเริ่มแรก เพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็น 15 - 35 ปี ส่วนผู้ใหญ่วัยกลางคนยังอยู่ในช่วงอายุเดิมคือ 35 - 60 ปี ในเรื่องของอายุ หน่วยงานวิจัยของ กรมพัฒนาชุมชน (2519) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการสารภี ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนรวม มากกว่าประชาชนที่มีอายุน้อย

แต่ตรงข้ามกับ ทัศน ม่วงมณี (2526) ซึ่งศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงาน การศึกษานอกระบบโรงเรียน ในท้องที่อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ และพบว่า สตรีที่มีอายุน้อยมีส่วนร่วมในงานการศึกษานอกโรงเรียน มากกว่าสตรีที่มีอายุมาก ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัศน ม่วงศรี ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน จึงขอตั้ง สมมุติฐานข้อที่ 5 ดังนี้คือ

สมมุติฐานข้อที่ 5 ผู้ใหญ่เริ่มแรก มีความถี่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียน มากกว่าผู้ใหญ่กลางคน

สมมุติฐาน ข้อที่ 6 ปฏิสัมพันธ์ด้านเพศ อายุ และหมู่บ้าน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชน อายุ 15 - 60 ปี ในหมู่บ้าน อพ. บ้านหนองแวง หมู่ที่ 10 ตำบลไชยวาน และในหมู่บ้าน อพ. บ้านห้วยยาง หมู่ที่ 4 ตำบลโพสูง กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี
2. การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ ตัวอย่างประชากรทั้ง 2 หมู่บ้าน ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เฉพาะขั้นตอน 5 ขั้นตอนเท่านั้น และศึกษาความถี่ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเมื่อจำแนกตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับ เพศ และอายุ อีกทั้งยังศึกษาเหตุผลในการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการฝึกอบรม การฝึกอาชีพ ซึ่งจัดขึ้นภายในหมู่บ้าน อพ. ทั้ง 2 หมู่บ้าน ตามโครงการ อพ. ของกอง-อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน และโดยการประสานงานของ 4 กระทรวงหลัก ในช่วงตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2527 ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2529 โดยคัดเลือกกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่มีเนื้อหารูปแบบใกล้เคียงกัน ของทั้ง 2 หมู่บ้าน เพื่อให้จำนวนกิจกรรมที่ศึกษาในการเข้าร่วมของประชาชน ทั้ง 2 หมู่บ้านมีจำนวนเท่ากัน

ขอตกลงเบื้องต้น

แม้ว่ากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นโดย 4 กระทรวงหลัก จะมีชื่อของกิจกรรม และเนื้อหาการฝึกอบรม การฝึกอาชีพ ที่แตกต่างกัน แต่กิจกรรมต่าง ๆ นั้น ต่างก็เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังจะพบวาทานวิจัยของ อนันต์ ตาโลดม และคณะ (ทวีทองหงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ 2527 : 217) ได้ศึกษาเรื่อง กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานพัฒนาการเกษตร จากการวิเคราะห์หลักการพัฒนาชนบทแนวใหม่ (กชช.) พบว่า กชช. เป็นหลักการที่ค้ำยันหนึ่งโดยเน้นให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในโครงการของรัฐมากขึ้น รวมทั้งให้รู้จักทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะ 4 กระทรวงหลัก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาเฉพาะขั้นตอน 5 ขั้นตอนในกระบวนการ (Process) ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งจัดขึ้นโดย 4 กระทรวงหลัก แต่ผู้วิจัยไม่ศึกษาถึงเนื้อหา รายละเอียดของกิจกรรม อีกทั้งผู้วิจัยไม่คำนึงถึงระดับการศึกษาของตัวอย่างประชากรด้วยคำว่า ระดับการศึกษาของตัวอย่างประชากรทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ขั้นตอนและความถี่ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการ 5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังต่อไปนี้คือ

1. ขั้นตอนการเข้าร่วมรับฟัง อภิปราย และเสนอปัญหา
2. ขั้นตอนการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนาแก้ไข
3. ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแผนที่วางไว้
4. ขั้นตอนการรับผลประโยชน์จากกิจกรรม
5. ขั้นตอนการประเมินผลกิจกรรม

ความถี่ของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง จำนวนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

บุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน พระ ครู และอาสาสมัครภายในหมู่บ้าน

ประชาชน หรือ ชาวบ้าน หมายถึง ชาวบ้านในหมู่บ้าน อพป. บ้านหนองแวง หมู่ที่ 10 และชาวบ้านในหมู่บ้าน อพป. บ้านห้วยยาง หมู่ที่ 4 ทั้งชายและหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี จนถึง 60 ปี และเคยเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนอย่างน้อย 1 กิจกรรม

หมู่บ้าน อพป. ตีเตน หมายถึง หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองบ้านหนองแวง หมู่ที่ 10 ตำบลไชยวาน กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

หมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. หมายถึง หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองบ้านห้วยยาง หมู่ที่ 4 ตำบลโพนสูง กิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

กิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการฝึกอบรม การฝึกวิชาชีพ ซึ่งจัดขึ้นภายในหมู่บ้าน อพป. ตีเตน และหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. ตามโครงการ อพป. ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน โดยการประสานงานของ 4 กระทรวงหลัก ในช่วงตั้งแต่มกราคม พ.ศ. 2527 - ธันวาคม พ.ศ. 2529

4 กระทรวงหลัก หมายถึง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้ใหญ่เริ่มแรก หมายถึง ชาวบ้านทั้งชายและหญิงของหมู่บ้าน อพป. ตีเตน และหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ไปจนถึง 35 ปีบริบูรณ์

ผู้ใหญ่ยกกลางคน หมายถึง ชาวบ้านทั้งชายและหญิงของหมู่บ้าน อพป. ตีเตน และหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไปจนถึง 60 ปีบริบูรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนระหว่างหมู่บ้าน อพป. ตีเตน และหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. ว่ามีความแตกต่างกันเพียงใด

2. เพื่อทราบถึงอิทธิพลของภูมิหลังที่ต่างกันคือ เพศ และ อายุ ของประชาชนในหมู่บ้าน อพป. ตีเตน และหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. ที่มีผลต่อความถี่ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน
3. เพื่อทราบถึงเหตุผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน ของหมู่บ้าน อพป. ตีเตน และหมู่บ้านที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.
4. เพื่อจะได้นำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเป็นจริงของหมู่บ้าน
5. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงการดำเนินงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทไทยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย